

„örizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a „Fehérpartok” alján címmel készülő
helytörténeti kiadványból. (szerkeszti: Heinrich Pál)

A déli vasúti műhely munkásai Balatonaligán

Balaton hangok

A magyar tenger talán még soha nem volt úgy kihasználva, mint az idei évadban. Természetesen a legnagyobb számban azok élvezik ezt a nagy kifosztottságunkban ránk maradt egyedüli természeti kincset, akiknek a konjunkktúra és a különféle üzelmek igen jól beütöttek. 1914-1921-ig a hét sovány esztendő után az idei nyárral – szeretjük ezt hinni – talán a hét kövér esztendő kezdődik meg. De a tejét, a zsírt nem azok szívják, akik az előző hét év alatt meggörmnyedtek a rettenetes terhek viselése alatt és a különféle frontokon, hanem azok, akik papírbakancsot és csalánruhát szállítottak vérző fiainknak, Jókainak és Eötvösnek a Balatonját idegen faj lepi el, mint a hangya.

Azok, akiknek nem áll módjában az ott tartózkodás, úgy csinálnak, hogy vasárnap – egy héten egyszer – kiruccannak a „szelíd menyasszony”hoz.

Csak meg kell nézni vasárnap délelőtt a kanizsai vonatot. Városunk népe csak úgy özönlik a kocsikba, hogy csak egy napot is tölthessen a magyar Adrián. A vonat nagy kapaszkodva hág fel a meredeken fekvő partokra, szállítva a kupékban izzadó és türelmetlenkedő fürdővendégeket. Végre feltűnik szemük előtt a szelíd-vízű, kék tó és a napfényben mosolyogva köszönti azokat, akik valóban rászolgáltak az üdülésre.

A mi közönségünk nem megy messzire, nem vágyik Siófok, Balatonföldvár nagyúri kényelmére. Szerényen megelégszik a magyar víz első, egyszerű megállójával: Aligával. Itt csaknem kiürül a vonat s tódul a nép nagy örömmel az Aliga és Világos között fekvő erdőbe, ahol természetes kabinok (minden bokor szállást ad) várják már. És Te, gyöngyvízű, édes Balaton, Te megnyitod a feléd sóvárgóknak öledet s szinte hívod, csalogatod magadhoz őket hús habjaiddal és enyhet adó hullámaiddal.

Egész napon tart a fürdőzés nagy mulatások és ficánkolások közepette. Ennivalót rendszeren visznek magukkal a kirándulók. De aki nem visz, az se essék kétségbe, mert egyszerűen meglátogatja a jó Rédey tatát, akinek kitűnő és olcsó konyhája, pont a kéznél van. Este azután összeszedik a sátorfát és fölfrissülve egy kellemes nap emlékével gazdagabban ülnek vonatra és jönnek hazafelé.

A vonatról visszaintenek a naplementében csillámló Balaton felé, amely lágyan ringatja a vitorlásokat és lassan-lassan eltűnik a szem elől...

Forrás:

Fejérmegyei Napló,
1921. július 29.

A helybeli déli vasúti műhely munkásai, családjaik és ismerőseikkel igen sikerült családi jellegű kirándulást rendeztek e hó 28-án Balatonaligára. A vasúti zenekar víg nótái mellett reggel hét órakor mintegy 37 kocsiából álló különvonat vitte a derék munkásokat, kik csaknem kivétel nélkül nejeikkel s gyermekeikkel voltak ott. A fürdőzés után a műhely zenekara, majd pedig a dalegyesület hangversenyezett, s a nagyszámú fürdőközönség zajos tapsokkal fogadta a zene és ének-számokat, mely kellemes élvezetért a fürdőközönség nevében Tóth Aladár mondott köszönetet a rendezőségnek; kiemelve a déli vasúti műhely munkásainak hazafias érzelmeit. A rendezőség élén a legnagyobb elismerés illeti Winkler Nándor DV főmérnök, fűtőházi főnököt, ki ernyedetlen buzgalommal fáradozott azon, hogy a munkások a lehető legjobban érezzék magukat. A délután folyamán egymást érték a társasjátékok és a különböző tréfás produkciók, közben természetes a műhely zenekara adott elő divatos zenedarabokat. Este volt tűzijáték s ezt megelőzőleg a műhelyi dalegyesület a nagyvendéglő teraszán Tomm Béla karnagy vezetésével néhány gyönyörű énekszámot adott elő óriási tetszés mellett. Egy szóval a legnagyobb sikerrel végződött a kirándulás. A kirándulók ismét külön vonaton éjjeli 12 órakor jöttek vissza Székesfehérvárra.

Nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy a DV társaság a kiránduló munkásoknak marhaszállító kocsikat bocsátott rendelkezésre. Mi úgy hisszük, hogy tellett volna személyszállító kocsikból is.

Forrás:

Székesfehérvári Friss Újság,
1907. augusztus 1.

Balaton vármegye

Erős mozgalom indult meg a balatoni közönség között azon célból, hogy most a választó kerületek újból történő beosztása alkalmával a Balaton vidéke önálló vármegye lehessen, melynek székhelye Keszthely vagy Siófok lenne. A létesítendő vármegye természetesen Veszprém-, Somogy- és Zala vármegyékből lenne, kihasítva és csupán közvetlen a Balaton mentén fekvő községek lennének beosztva. Ha nem a mindenütt központban fekvő Siófok lenne az új vármegye székhelye, hanem Keszthely, úgy ezen esetben három járási székhely képeznék a vármegye járási területét, illetve körzetét.

I. Keszthely: Hévíz, Balatongyörök, Badacsony, Révfülöp, Szepezd, Gyenes, Diás és Balatonszentgyörgy községekkel.

II. Balatonfüred: Tihany, Balatonudvari, Csopak, Alsóörs, Balatonalmádi, Kenese községekkel

III. Siófok: Balatonaliga és Világos, Kiliti-fürdő, Zamárdi, Balatonföldvár, Szárszó, Szemes, Lelle, Boglár, Fonyód, Balatonkeresztúr és Balatonberény községekkel, illetve fürdőhelyekkel képeznék a keszthelyi, balatonfüredi és siófoki járásokat.

Az eszme megpendítői Szupits Dezső tabi kerületi országgyűlési képviselő és a Balatoni Szövetség. Tekintve azt, hogy a balatoni kultusz még mindig hátra van, igen sok kívánni való lenne – és ezen esetleges kapcsolat szerint – mint valami lánceszme, közös érintkezést nyernének a községek.

A kapcsolat évtizedek múlva azt eredményezhetné, hogy a fürdőtelepek, községek nem vonnának oly szoros határt maguk között, mint ma. A megélhetési viszonyok egységes árat nyújtanának, mindegyik fürdőtelep egyformán fejlődhetne. Így a már teljes kört képező közigazgatás vasúti vonalak folytán nehézséggel nem járna, sőt a közérdeknek teljesen javára lenne. S bizonyára Magyarország méltán versenyezhetne egész Európával, amennyiben nemcsak fürdőközségei, de egy egész lánckoszorú – fürdővármegyéje lenne. Maguk az illetékes vármegyék pedig készséges örömmel engednék ki illetékes fürdőközségeiket körzetükből, mert egy üdvös cselekedettel felemelnék úgy az országnak, mint a Balatonnak hírnevét, míg a községek jólétnek lennének osztályrészesei s lenne tengeri-fürdő partvonalunk.

✍ T. B.

Forrás:

Veszprémi Hírlap,
1913. december 7.

Új kikötő a Balatonon

Annak a nagy fellendülésnek, amely néhány év óta a Balaton partján észrevehető, kétség kívül igen fontos tényezője az, hogy a hatalmas tó minden forgalmasabb pontján kikötő épült, vagy van épülőben. Ami hiány e téren még észlelhető volt, azoknak pótlását Serényi Béla gróf földművelésügyi miniszter mindjárt hivatalba lépésekor programjába vette s csakhamar meg is építette a boglári, révfülöpi és tihanyi kikötőket. Ebben az évben pedig megkezdtek a szemesi, balatongyöröki és balatonberényi kikötők építését. Ide tartozik még annak a megemlítése, hogy nem-sokára újra építik a keszthelyi, balatonfüredi és almádi mólókat.

Ezek után már csak az volt hátra, hogy a Balaton-partnak azt a részét is gondjukba vegyék, amely Aligától Világosig terjed. A fővárosi üdülők ezen a ponton érik először a Balatont és nekik nagy kényelmükre, a balatoni életnek pedig nagy hasznára volna az, ha onnan is gőzhajón, vagy vitorlás juthatnának el a magyar tenger bármely részére. Ezért a balatoni jachtklub folyamodott a földművelésügyi kormányhoz, hogy Aliga és Világos között kikötőt, körgátat és hullámverőt építhessen. A miniszter nyomban leírt a balatoni kikötők felügyelőségéhez és megbízta, hogy ezekről a munkálatokról készítsen terveket. Minden jel arra vall, hogy ez a legújabb kikötő is elkészül az idén és így jövőre már teljes lesz a Balaton kikötőhálózata.

✍ T. B.

Forrás:

Veszprémi Hírlap,
1913. május 4.

Esti hangulat a 98 „Előre” táborában Balatonaliga 1932. július

A nap lemenőben van. Bíborszínnel árnyékolt arany-sugarai vidáman kacérkodnak a Balaton ugránczó fodraival és vakító fénnel verődnek vissza. A távoli hegyek fölöttmegjelent már az újhald halovány képe is...

Fent a táborban sürgés-forgás. A lombos fák között áttörnek az aranyos sugarak és még vidámabbra színezik a daloló ajkú ifjakat.

Lent a konyhán hallatszik a szakács serény szava:

– Petike siess, azzal a fával!... Miki, forrjon ám az a víz!...Rudi vigyázz, nehogy a kondérba pattanj!... És a vidám gyerekek igyekeznek teljesíteni a parancsot.

A másik őr szorgalmasan készíti elő a tábortüzet. Az összeszedett fát gulába rakják. Csak egy égő gyufaszálra lenne szükség és máris lobogna...

– Napos! Vacsorához sorakozó! – Kiáltják a konyha felől. És a napos sipjára az őrök felállnak, elmondják vacsora előtti imájukat és bizakodó szemekkel vonulnak a konyha felé.

Jó étvággal esnek neki. Utána természetesen nem marad el a kötekedő kritika sem, amely igyekszik kissé ugratni a kényesebb lelkihúrozású kuktagyermekeket.

–Hát csak ilyen vacsorát tudtatok főzni...

A szemközti hegyek mögött már végképen eltűnt a nap vörös korongja és a Balaton tükör sima vízében csak a bíborszínű felhőfoszlányok lubickolnak. Az újhald fénycsíkjai mind fényesebb és fényesebb lesz...

„Tábortűzhöz ülünk este...”

Az apróságok lassanként gyülekeznek a tábortűz köré, mely már lobog és lángjával pirosra festi a vidám arckat. Felhangzik a „Nincs jobb csapat az Előre csapatnál”...

Egy távoli fa tővéből szemlélem az éneklő csapatot. Az ajkakon felhangzanak a kuruckori sirató nóták. Valamennyien kis kurucoknak érzik magukat és fájó magyar lelkük, mint annak idején a tárogatók hangja ott szálldos »Krasznahorka büszke vára« tővében, a »Nagy-Majthényi sík« letörött zászlójánál? Késmárk felett és együtt dalolják a közöttünk lebegő Rákóczi lelkével „Hazámba vágyom, Duna-Tisza partja vár”...

Majd kipattan lelkükből a jövőben bízó fiatal lelkekből a „Bérces Kárpát ormán őrt áll”...

Előre hajolva mereven nézek a kis éneklő csapat felé és a „Félvilággal szembe-szembe szállva harcol a hős magyar”-t már velük együtt zengettem én is...

A tábortűz hamvad. Az őrök ismét sorakoznak. Elhangzik az esti ima. Készülődés a lefekvésre. Felhangzik a takarodó...Jó munkával eltöltött nap után ismét álomra hajtják le fejüket a kis katonák. Fölöttük a magas menybólt, amelynek ezernyi csillagából a Jóságos

Isten szeretete sugárzik felénk...Lent a Balaton halk csobogással szép dalát zengette. Sima tükörében a csillagok nézegették magukat...

Lefuvás..Méla csend. Az örök halk járása. És én bent a sátorban örömmel gondolok e szép napra és lelkem mint lágy szellő suhan át a „Csendes éj van, nyugalomnak éje” melódiája...Jó éjszakát Kis Testvéreim.”

✍ Sajárszky István

Forrás:

Fejérmegyei Napló,
1932. július 13.

Cserkész- kürtök...

Cserkészkürtök rivallása:
új hajnalok pirkadása,
régii hitünk, ősi hitünk
újulása.

Ifjú szívek nagy merése:
szent Tavasznak ébredése,
gonosz idők, cudar idők
temetése.

Kemény izom, lüktető vér!...
Hej! testvérem, cserkésztestvér
búsmagunknak szent reménye
most te lettél!...

A cserkész az ifjak bátra,
az Isten is büszkén látja,
Megy a mezsgyén, hol elindult:
sose hátra.

Csak előre cserkésztestvér!
Utad rögös; el ne essél;
küzdelemre, diadalra
te vezessél!

Karod bús erőt feszítsen;
győzni kell a vasbilincsen!
Megsimogat még minket a
Nagyúristen!

✍ S. K.

Forrás:

Fejérmegyei Napló,
1924. július 13.

Néhány szó a pusztai cseléd- lakásokról

Mikor úgy néhány hétig tartó kemény hideg után ki-ki bukkan az öreg nap téli álmából, mintha a másik oldalára fordulna további pihenésre – bizonyos jól eső érzés fog el.

A pusztára, a cseléd- és béreseberekre és különösen a gyermekeikre gondolok ilyenkor, a kik jóformán az egész telet a szobában töltik és csak akkor jöhetnek elő, ha enyhül az idő.

Mert bizony nem irigylendő ez a pihenés sem a gyermekekre, sem az öregekre; sőt ekkor szenvednek leg-többet.

A ki már megfordult ilyen cselédlakásban, helyénvalónak találja a felszólalást.

Vége a költői oldalának, annak a pusztai életnek, melyet oly sokan megénekeltek.

Közepes nagyságú szobában, mely 3-4 tagú szerény igényű családnak sem sok, következetesen két-két család van beszállásolva legkevesebb 11-12 taggal.

Mily szorongás, mennyi panasz, midőn ebédre vagy éjszakára összejönnek.

Voltam olyan helyen is, hol egy terjedelmesebb szobában legalább 15 család lakott együtt. Ezt a megyében láttam több helyen, de azt hiszem, így van ez másutt is.

Hogy mennyi erkölcsi hátránnyal és veszteséggel jár ez, arról nem szólok, mert, ha nálunk valaki erről beszél, az prédikál.

De hát gondolkozzunk liberálisan és beszéljünk a közügy, közjó, jelen esetben az egészségügy érdekében.

Egész tisztelettel hívom fel az illetékes körök, esetleg a. t. megyei főorvos úr figyelmét ezen körülményre. Hiszen a népszámlálási statisztikából ez is kifog derülni.

8-9 gyermeket minden cseléd lakásban rendszeren található, ezen kívül a felnőttek. Az iskola rendszeren távol, vagy az időjárás kellemetlenségei miatt jóformán az egész telet otthon töltik.

Kétségtelen továbbá, hogy kevesebb az érzékük is a tisztaság iránt. De olyan helyen szinte lehetetlen is – egy részt a sok gyermek miatt, másrészt hol több úr és asszony parancsol rendszeren senki sem engedelmessékedik.

Mily végzetes ilyen helyen valamely ragályos betegség. Vagy gondoljunk csak arra a helyzetre, ha egyik-másik családban betegség, születés vagy halálozás fordul elő. A perpatvart jobb nem is említeni.

Ilyen a lakás. Hát a konyha? Képzeljünk el egy nagy szélesebb folyosót két oldalt úgynevezett nyitott tűzhelyekkel. Hideg, szellős, füstös. Bizony ott sem terem az egészség.

Végül azonban nagyon méltánytalan, mondhatnám embertelen dolog ez. Megérdemelné mindegyik cselédember fáradságos munkája után, hogy legalább tisztességes otthona legyen. Mert hát a kinek pusztája van, vagy csak bérlő, tudna és adna is külön lakást mindegyik cselédjének, csak be kellene tartani a zsúfolt lakásokra vonatkozó szabályrendeleteket, ha ugyan vannak ilyenek, vagy alkotni, ha nincs.

Még a madár sem fészkel többet magával.

Igazán szánalmas helyzet. Mily könnyen terjed ilyen helyen az elégedetlenség, mily alkalmas gyújtó anyag ez a szocializmusnak. Pedig ezeknek még tiszta a gondolkozásuk, bár már tudatában vannak ennek a méltatlanságnak és sok panaszt hallottam, mégis szívesebben választanák mindegyik a külön lakást, mint a felemelt bért.

Nem sokkal különb a helyzet – bár tűrhetőbb – nyáron sem, mert az éj ismét csak összehozza a nagy családot.

Mennyi áldást esdene le az a sok hálatelt szív, ha ez az állapot mielőbb megszűnnék! Pedig nemcsak a munkaadónak, de a nemzetnek is javára szolgál, ha egészséges, edzett munkásai vannak!

✍ S. Gy.

Forrás:

Fejérmegyei Napló

1901. február 28.

Megjegyzés: Hiteles népszámlálási dokumentumok szerint 1907-ben pl. Balatonvilágos-pusztán 241 fő lakott. (a szerk.)

Tanfelügyelői jelentés

.A tanév folyamán népszerű fölolvadásokat tartottak államilag jutalomdíjazott tanítók:

Szilágyi József Világospusztá

Szombath Ernő Lajoskomárom

Tálos József Litér

Kenessey István Királyszentistván...

stb.

Forrás:

Veszprém megyei Újság

1911. május 21.